

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1935.

Första kammaren.

Nr 42.

Lördagen den 8 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 10.30 f. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att riksdagsman *F. Ström* på grund av lungkatarr tillsvidare är oförmögen att deltaga i riksdagsarbetet, intygas.

Ulvsunda den 7 juni 1935.

Sven Zandrén,
leg. läk.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 301, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående skattefrihet för viss förmån av hyresavdrag;

nr 302, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 17 juni 1932 angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift;

nr 303, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om extra inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1935;

nr 304, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskild skatt å förmögenhet för år 1935;

nr 305, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Amerikas Förenade Stater träffad handelsöverenskommelse;

nr 306, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 251 angående vissa ändringar i gällande tulltaxa, m. m.; samt

nr 307, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande viss ändring av den mellan Sverige, å ena, samt Det Förenade Konungariket Storbritannien och Norra Irland, å andra sidan, den 15 maj 1933 avslutade handelsöverenskommelsen.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 310, angående fribrevsrätt för rikets sjömanshus; och

nr 311, angående utredning om bestämmelser rörande för byggnader gemensamma brandmurar.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 324, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för dyrtidstillägg åt präster för tiden från och med den 1 maj 1935 till och med den 30 juni 1936.

Föredrogos andra lagutskottets memorial och utlåtande:

nr 39, angående arvode åt byråchefen K. Persson, vilken inom andra lagutskottet biträtt vid behandlingen av vissa frågor; och

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o, 8:o och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Vid föredragning av budgetdeputerades memorial angående arvode åt deputerades sekreterare bifölls vad deputerade i detta memorial hemställt.

Anmäldes och bordlades

bevillningsutskottets betänkande nr 68, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1935/1936, m. m.;

sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets memorial nr 3, angående ersättning till utskottets tjänstemän m. fl.; samt

särskilda utskottets memorial nr 3, angående arvode åt utskottets sekreterare m. fl.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 10,35 f. m.

In fidem

G. H. Berggren.

Onsdagen den 12 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 4 och den 5 innevarande månad.

Vid föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 68, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1935/1936, m. m., bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Vid föredragning av sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets memorial nr 3, angående ersättning till utskottets tjänstemän m. fl., bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid föredragning av särskilda utskottets memorial nr 3, angående arvode åt utskottets sekreterare m. fl., bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 280, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till pressattachéer.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 325, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 8:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Anmälades bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 360, till Konungen angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1935/1936, m. m.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i betänkande nr 68 bifölles även av andra kammaren.

Anmälades och bordlades sammansatta stats- och andra lagutskottets memorial:

nr 6, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om ändrade grunder för statsbidrag till distrikts- och dispensärvården; samt

nr 7, angående ersättning till utskottets tjänstemän.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11.08 f. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 14 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 6 och 7 innevarande månad.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelser till Konungen:

- nr 309, angående åtgärder för ökad malmutsklippning över Luleå;
- nr 361, angående val av fullmäktige i riksbanken och suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank; samt
- nr 362, angående val av fullmäktige i riksgäldskontoret och suppleanter för fullmäktige i samma kontor;

dels ock till riksdagens förordnanden:

- nr 363, för en fullmäktig i riksbanken;
 - nr 364, för en fullmäktig i riksbanken;
 - nr 365, för en fullmäktig i riksbanken;
 - nr 366, för en suppleant för riksdagens fullmäktige i riksbanken;
 - nr 367, för en suppleant för riksdagens fullmäktige i riksbanken;
 - nr 368, för en suppleant för riksdagens fullmäktige i riksbanken;
 - nr 375, för en fullmäktig i riksgäldskontoret;
 - nr 376, för en fullmäktig i riksgäldskontoret;
 - nr 377, för en suppleant för riksdagens fullmäktige i riksgäldskontoret;
 - nr 378, för en suppleant för riksdagens fullmäktige i riksgäldskontoret;
- samt
- nr 379, för en suppleant för riksdagens fullmäktige i riksgäldskontoret.

Anmälades och godkändes bankoutsjottets förslag

dels till riksdagens skrivelser till Konungen:

- nr 312, i anledning av väckta motioner om dels understöd åt förre volontären N. E. G. Grahn, dels ock pension åt förre ban- och byggnadsarbetaren K. R. Jakobsson;
- nr 313, i anledning av väckt motion angående frivillig förtidspensionering av småskollärarinnor m. m.;
- nr 314, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl., i vad rör pensionsväsendet;
- nr 315, i anledning av Kungl. Maj:ts under vissa punkter av elfte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag till dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer samt åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.;
- nr 316, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 207, punkten 16, angående pension åt verkställande ledamoten i djurgårdskommissionen, f. d. översten C. S. I. Petersson;

nr 317, angående regleringen för budgetåret 1935/1936 av utgifterna under huvudtiteln riksdagen och dess verk m. m.;

nr 318, angående ny instruktion för riksdagens revisorer vid riksbankens avdelningskontor i orterna;

nr 320, angående reglemente för riksbankens styrelse och förvaltning; samt
nr 322, angående reglemente för riksgäldskontoret;

dels till riksdagens skrivelser till fullmäktige i riksbanken:

nr 319, angående ny instruktion för riksdagens revisorer vid riksbankens avdelningskontor i orterna; samt

nr 321, med överlämnande av reglemente för riksbankens styrelse och förvaltning;

dels ock till riksdagens skrivelse, nr 323, till fullmäktige i riksgäldskontoret, med överlämnande av reglemente för riksgäldskontoret.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 326, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 327, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tredje huvudtiteln gjorda framställning rörande utrikesdepartementets anslag till extra utgifter;

nr 328, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställning rörande flygvapnets anslag till extra utgifter;

nr 329, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 330, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 331, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 332, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 333, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 334, i anledning av Kungl. Maj:ts under tionde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till svenska handelskamrar i utlandet;

nr 335, angående regleringen för budgetåret 1935/1936 av utgifterna under riksstatens elfte huvudtitel, i vad angår anslaget till allmänna indragningsstaten;

nr 336, i fråga om ändrade grunder för rundradioverksamheten;

nr 337, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisoriskt dyrorsttillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst m. m.;

nr 338, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. under budgetåret 1935/1936;

nr 339, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad löneklassplacering för vissa beställningshavare vid artilleriets fabriker och tyganstalter;

nr 340, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande under budgetåret 1935/1936 av kostnaderna för pensionsstyrelsens sjukvårdande verksamhet;

nr 341, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kostnader för årlig taxering jämte en i ämnet väckt motion;

nr 342, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag till handelsdepartementet;

nr 343, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lånefonden för bostadsbyggande i städer och stadsliknande samhällen samt anslag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden jämte en i ämnet väckt motion;

nr 344, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer;

nr 345, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en lånefond för lantarbetarbostäder;

nr 346, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlagskapital för upprättande vid institutet och förskolan för blindas Tomtebodas av en materialdepå för blindas kvinnor;

nr 347, i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition nr 174 gjorda framställningar angående dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisnings- m. fl. anstalter;

nr 348, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statskontoret för budgetåret 1935/1936 m. m.;

nr 349, i anledning av Kungl. Maj:ts under sjunde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag till Tullverket: Omkostnader;

nr 350, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till räntor å statsskulden m. m.;

nr 351, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av särskild folkräkning;

nr 352, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1935/1936 för viss personal inom den civila statsförvaltningen m. m.;

nr 353, i anledning av väckta motioner angående Svenska lantmännens kvarnförenings skuldförhållanden;

nr 354, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag till arbetsdomstolen;

nr 355, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till domstolen för ekonomiska stridsåtgärder;

nr 356, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kostnader i anledning av avtal med främmande stat om handräckning i beskattningsärenden;

nr 357, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen och i propositionen nr 249 gjorda framställningar om anslag till avbetalning å statsskulden;

nr 358, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönetursberäkning och lönetillägg för vissa lärare inom folkskoleväsendet;

nr 359, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens övertagande av vissa kostnader för folkskoleväsendet m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 370, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m. jämte i dessa ämnen väckta motioner;

nr 371, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens arbetslöshetskommission, kontantunderstödsverksamhet, statliga och statskommunala reservarbeten m. m. jämte i dessa ämnen väckta motioner; samt

nr 372, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till oförutsedda utgifter.

Vid föredragning av sammansatta stats- och andra lagutskottets memorial nr 6, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om ändrade grunder för statsbidrag till distrikts- och dispensärvården, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt, såvitt angick första kammaren.

Vid föredragning av sammansatta stats- och andra lagutskottets memorial nr 7, angående ersättning till utskottets tjänstemän, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Anmälades och bordlades statsutskottets memorial:

nr 167, angående statsregleringen för budgetåret 1935/1936; och

nr 168, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av arbetstiden för viss statsanställd personal m. m.

Herr **Reuterskiöld** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Att jag jämlikt min grundlagsenliga rätt vid bordläggningen av ett ärende begär ordet beror därpå, att då det nu gäller statsutskottets memorial nr 167 — vilket mot vanligheten inte är det sista ifrån statsutskottet — jag ville betona ett par synpunkter med hänsyn till budgetarbetet. Jag tillät mig göra det även förra året, men jag har i år en dubbel anledning.

I statsutskottets memorial 167 på sid. 10 står det, att »utskottet har ej funnit annat att erinra mot Kungl. Maj:ts förevarande förslag än att inkomstiteln — 'diverse inkomster' — bör, för uppnående av erforderlig balans mellan budgetens inkomst- och utgiftssida höjas med 169,250 kronor till 8,837,762 kronor».

Om man jämför detta uttalande med vad bevillningsutskottet uttalade i sitt sista betänkande nr 68, som riksdagen redan behandlat, så finnas där vissa punkter, som sammanstämma eller peka på varandra. I bevillningsutskottets betänkande heter det, å sid. 9, sedan utskottet redogjort för vissa siffror, att »enligt vad statsutskottet meddelat lär emellertid detta belopp» — det var 150,000 kronor — »kunna täckas genom att statsutskottet kommer att uppräkna inkomstiteln diverse inkomster med sistnämnda belopp».

Med antecipation av detta hemställde bevillningsutskottet, att inkomst- och förmögenhetsskatten skulle utgå efter samma skatteprocent som förut, och att bevillningarna skulle beräknas till visst belopp. Nu infriar statsutskottet denna förhoppning, som bevillningsutskottet uttalat, och höjer dessa diverse inkomster med bland annat 150,000 kronor och därtill 19,250 kronor. Det visar, att här förelegat ett gott samarbete mellan statsutskottet och bevillningsutskottet, och jag tror mig veta, att detta samarbete ägt rum framförallt genom den nya budgetdeputationen.

Men jag måste säga, att även om ett sådant gott samarbete ägt rum utskotten emellan, är det inte alldeles detsamma för riksdagen och den sak det nu gäller. Den siffra, varom nu är fråga, är ju en ren obetydlighet, men det kunde vara på ett helt annat sätt, och under sådana förhållanden skulle jag vilja än en gång stryka under önskvärheten av att *bevillningsutskottet och statsutskottet icke avgiva särskilda slutbetänkanden*, bevillningsutskottet rörande

bevillningarnas beräkning och statsutskottet rörande statsregleringen, utan jämlikt gällande grundlag, som har skapat möjlighet därtill, *vill överlåta detta åt budgetdeputationen såsom ett sammansatt utskott eller åt ett på annat sätt sammansatt* — detta beror ju på utskotten själva — så att kamrarna kunna i ett få behandla *såväl beräkningen av bevillningarna och sättet för täckande av en eventuell brist i budgeten som själva statsregleringen och riksstaten*. Det är ganska orimligt och har en mångfald gånger påpekats, att riksdagen bestämmer angående inkomst- och förmögenhetsskatten och bevillningarnas beräkning, *innan* den vet, hur mycket som verkligen behöver täckas och på vilket sätt täckning bäst bör ske.

Skulle därför utskotten kunna i framtiden överlämna åt budgetdeputationen eller ett på annat sätt bildat sammansatt utskott att avge båda dessa betänkanden under ett, så skulle det för kamrarna vara möjligt att bedöma och eventuellt också ta ståndpunkt till den fråga, som ändå är och förblir varje lagtima riksdags huvudfråga, budgetens fastställande.

Jag har, då bordläggning ändock måste ske, naturligtvis i detta sammanhang på denna punkt av föredragningslistan intet yrkande.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11.12 f. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 15 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollet för den 8 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes sammansatta stats- och andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 380, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändring i hälsovårdsstadgan samt omorganisation av distriktsvården m. m. jämte i dessa ämnen väckta motioner.

Föredrogs och företogs punktvis till avgörande statsutskottets memorial nr 167, angående statsregleringen för budgetåret 1935/1936.

Punkterna 1—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13.

Lades till handlingarna.

Punkten 14.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid föredragning av statsutskottets memorial nr 168, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av arbetstiden för viss statsanställd personal m. m., bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Herr **Lindhagen** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! I 52 § riksdagsordningen stadgas, att vid kammares sammanträde äger varje dess ledamot rätt att till protokollet fritt tala och utlåta sig i alla frågor, som under överläggningen komma och om lagligheten av allt, som inom kammaren sig tilldrager.

Vid detta sammanträde har tilldragit sig, att tiden utgår för besvarande av tre med kammarens tillstånd beviljade interpellationer utan att svar avgivits. En interpellation är riktad till jordbruksministern och två till utrikesministern. Enligt många i landet uppfattning beröra interpellationerna särdeles aktuella och viktiga frågor.

Jordbruksminister Sköld interPELLERADES den 7 maj 1935 på angivna skäl med följande frågor:

1) Kan det från regeringens sida snart förväntas förslag till en agrarreform, som tillgodoser arrendators- och torpareklassens gamla och nya berättigade krav?

2) Kan det från regeringens sida snart förväntas förslag till en agrarreform, som i väsentliga delar löser problemet om fulländandet av ofullständiga jordbruk samt förekommande, att nya ofullständiga jordbruk tillskapas genom nya olämpliga avstyckningar?

3) Anser regeringen sig beredd att efter förberedande förhandlingar med partierna och särskilt bondeförbundet söka bana någon kungsväg för de förenämnda två jordreformernas framfärd?

På min förfrågan har jordbruksministern meddelat, att denna interpellation icke kommer att besvaras därför att på den tredje frågan icke kan av regeringen avgivas något »officiellt svar».

Detta må vara ett godtagligt svar även officiellt på den tredje frågan. Det bör vara uppenbart för alla, att den ej kan beröva statsrådet tillfälle att svara på de två första sinsemellan och i förhållande till den tredje alldeles fristående frågorna. Den sista frågan tillades såsom en erinran, att regeringarna i vår tid ofta ej våga sig fram med viktiga angelägenheter utan att hava utsikt till majoritet. Detta är ofta en försvarlig hänsyn. Interpellanten har med tredje frågan velat fritaga regeringen från någon uppfordran att gå ensam fram med saken, ehuru nog även det varit önskligt från de åsidosatta jordbrukaregruppernas sida. Tillika har jag velat erinra om önskvärdheten, att bondeförbundet började bekymra sig något för sina ifrågavarande vederlikars besvärigheter.

Utrikesminister Sandler interPELLERADES den 14 maj 1935 på angivna skäl om följande »utrikespolitiska kardinalfråga»:

1) Är det ej antagligt, att de europeiska nationalitetsstriderna och förtrycken av främmande nationaliteter kunna fredligt biläggas allenast genom internationellt kontrollerade folkomröstningar om än med omistliga förbehåll såsom skett i Sönderjylland och Saar?

2) Bör det ej vara en kallelse för Sverige att — helst jämte det övriga Norden — pioniera för ett sådant fredsprogram?

Utrikesministern interPELLERADES vidare den 21 maj 1935 på angivna skäl med följande tilläggsfråga:

1) Är det ej uppenbart, att de i motiven omnämnda åsidosättanden av humanitet i staternas maktutövningar äro i sin mån hyenden för upplösningen icke minst i Europa?

2) Bör det ej vara en kallelse för Norden att i Folkförbundet pioniera även för den sålunda åsidosatta humanitetens fredsprogram?

I motiven till den sista interpellationen betonades ett internationellt folkkrav på humanitet i allmänhet i staternas maktutövningar. »Att äga makt utan ädelmod och mildhet är», såsom förkunnades för redan 3,000 år sedan, »något som vi aldrig böra fördraga att se.» Det erinras vidare, att vanliga maktlösa människor nu överallt kräva skydd för människovärdet, oberoende av åsikter, härstamning eller nationalitetstillhörighet. De resa sig mot politisk tortyr genom landsförvisning, uthungring eller fångenskap av skilda slag, det må förekomma i vilket land som helst. De bida en renässans för det gamla kravet på dödsstraffets avskaffande, där det ej anses oundgängligt mot banditismen.

På min förfrågan har utrikesministern genmält, att interpellationerna ej komma att besvaras, därför att utrikesministern ej förstod frågorna. Många ha sagt mig, att de förstodo frågorna.

Bakom de två interpellationerna står en världsopinion. Samlingens makt bör enligt min uppfattning och erfarenhet få göra sig gällande även i parlamenten och i all synnerhet i livsfrågorna. Eljest tyna parlamenten till sist bort, såsom även nu synes ske, låt vara blott för en övergångstid.

På de nämnda kardinalfrågorna kan ett statsråd svara klokt och tillfreds-

ställande på många sätt och det bör vara honom en tillfredsställelse också att kunna få göra det. Riksdagen kunde ock fått veta officiellt, att regeringen, såsom det förljudes, nu förbereder eller överväger någon framstöt i Genève för att komma till rätta med den för staterna besvärande immigrationen av politiska flyktingar. Därmed beröres indirekt också en del av de i interpellationen omförmälda missförhållandena. Eller ock kunde utrikesministern svarat uppriktigt, att han ej förstod frågorna. Detta hade ju också varit ett svar, och då hade interpellanten fått tillfälle att inför kammaren förklara frågorna utöver vad som skett i motiveringarna och genom frågornas formulering.

Interpellationsrätten är en demokratisk institution, den enda som hitintills stått kvar ograverad. Det har varit konstitutionell praxis, att beviljade interpellationer böra besvaras. Även förra året skedde ett omfattande avsteg från tre statsråd mot denna praxis. Menige man med deras försummade realiteter böra slå vakt om interpellationsrätten.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11.16 f. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 18 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 12 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 369, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av arbetstiden för viss statsanställd personal;

nr 373, angående statsregleringen för budgetåret 1935/1936; samt

nr 374, med överlämnande av riksstat för budgetåret 1935/1936.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till Sveriges riksdags beslut å innevarande lagtima riksmöte.

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena *Sandler* avlämnade Kungl. Maj:ts skrivelse om förordnande av statsrådsledamöter att uppläsa Kungl. Maj:ts beslut om avslutande av innevarande års lagtima riksdag.

Sedan ifrågavarande kungl. skrivelse blivit uppläst, lämnades ordet till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena *Sandler*, som i enlighet med det honom givna uppdraget uppläste Kungl. Maj:ts berörda öppna brev, enligt vilket innevarande års lagtima riksdag skulle avslutas denna dag.

Herr **Vennersten** framträdde till talmansbordet och yttrade: Mina herrar! Sedan nu detta års lagtima riksmöte förklarats avslutat, tillkommer det mig att till de kamrater, som här äro kvar, och, i den mån orden kunna nå dem, även till övriga ledamöter av kammaren framföra ett uttryck för den tacksamhet, som i främsta rummet måste besjåla talmannen för det fortsatta stora förtroende, som visats honom, och den välvilja och det överseende, som nu liksom många föregående år kommit honom till del. Jag vill begagna tillfället också att till kollegerna inom presidiet framföra mitt varma tack för det sätt, varpå de under min sjukdom i början av riksdagen offervilligt och väl utförde det uppdrag, som ålåg talmannen. Det är ju vid ett tillfälle som detta vanligt, att man i främsta rummet ger uttryck åt dylika känslor av tacksamhet.

Jag ber också att få beröra ett annat ämne, som ju särskilt har satt sin prägel på detta års riksdag. Vi ha firat femhundraårsminnet av den svenska riksdagens tillvaro. Vi ha gjort det i känslan av att därmed icke ha stannat i maktlös beundran inför ett stort förflutet, utan vi ha, såsom jag gärna hade

önskat framhålla vid något tillfälle under minnesfirandet men som tyvärr då icke kunde ske, känt detta minnesfirande som en förpliktande och löftesrik handling, där fädernas tankar och gärningar knyta sig till ständigt nya generationers strävan att förkovra och väl förvalta fädernearvet till gagn för kommande släktled. Jag vågar framhålla detta, därför att från en del håll har man nog hört ett och annat ord av förundran över att man på detta vis här i vårt gamla kulturland firar den ena stora minnesfesten efter den andra, kulminerande, som någon uttryckt det, i detta riksdagens femhundraårsjubileum. Jag vill tro, att vi alla inom riksdagen känna detta minnesfirande på sätt, som jag här sökt antyda, icke såsom en tom demonstration med beundran över vad våra fäder före oss ha gjort, utan såsom en eggande och manande hälsning från gångna tider till de tider, som komma: Gören I lika väl som vi ha gjort före eder, så är landets och folkets framtid tryggad! Ser man saken på det sättet, förefaller det mig, som om man skulle kunna säga: Vi gå med full förtröstan mot framtiden.

Denna riksdag har ju icke endast varit det tillfälle, som beretts oss att fira vad som för femhundra år sedan tilldrog sig i Arboga, utan den är ju också den första riksdagen i en ny period av utvecklingen för Sveriges land och folk, en period, vars längd vi icke kunna överskåda. Men vi sluta med den fasta förvisning, åt vilken jag redan givit uttryck, att det skall lyckas oss att i fädernas fotspår vandra på de vägar, som föra Sveriges land och folk mot en ljus framtid.

I detta sammanhang tillåter jag mig att rikta några ord till tack å denna kammars vägnar till dem, som haft besväret och mödan att ordna allt, som krävdes för minnesfirandets värdiga fortgång. Så sent som nu för en stund sedan kom det till min kännedom, att man i ett fackorgan för pressen, vars arbete vi alla här sätta högt, hade funnit anledning att klaga över det sätt, varpå vissa detaljer blivit ordnade i fråga om pressens tillgång till minnesfirandet. Jag skulle icke i detta ögonblick gärna ha velat beröra detta ämne, men något annat tillfälle ser jag icke framför mig, och därför har jag vågat taga kamraternas tid i anspråk för att ge den förklaringen, att i den mån dessa klagomål skulle visa sig vara berättigade, kan ingen livligare än vi här i riksdagen beklaga, att så har skett. Jag vet dock av egen erfarenhet, att de personer, som haft det maktpåliggande, svåra och otacksamma uppdraget att sköta allt detta, ha gjort det med föresats att sätta in sina bästa krafter för att göra det hela värdigt riksdagen och det stora minnet, och vi veta alla, att de härutinnan lyckats. Jag ber därför nu att till dem alla, särskilt arbetsutskottet inom den stora kommittén, få framföra kammarens hjärtliga tack för det gedigna arbete de nedlagt för att detta vårt minnesfirande skulle bli rikt på tilltalande drag och leva i kär hågkomst hos alla, som fått vara med.

Jag slutar med att tillönska eder alla, mina kamrater, liksom även de frånvarande, i den mån, som jag nyss nämnde, mina ord kunna nå dem, en angenäm sommar efter ett strängt arbete här i riksdagen, vilket visserligen, vad denna kammare vidkommer, icke tagit sig uttryck i många och ansträngande nattplena, men som dock inneburit så mycket av möda, att jag såsom förutvarande talman känner mig manad att till samtliga kammarens ledamöter uttala ett varmt tack och en varm önskan om en tid av vila och vederkvickelse efter arbetet.

Detta tal besvarades av herr **Lindhagen** i följande ordalag: Herr talman! Svenska folkets riksdag av årgången 1935 har nu fyllt sitt värv. Den har gjort sin plikt efter förmåga i en svår tid.

Vårt förhållande inbördes och till främmande makter har i diplomatiskt umgänge varit älskvärt. I sak har det ställt sig svårare. Tärningskastet och slitet för det lilla uppehållet samt ävlan om de stora vinningarna sätta enligt okända lagar fortfarande upp människorna och deras samhällsbyggnader överallt mot varandra.

Vi längta nu, herr talman, efter *fred*. Och vi förstå endels, att den goda viljan därtill nalkas oss endast genom medkänsla och pliktuppfyllelse.

Under början av dylika förnimmelser börjar tanken om *samförstånd inom nationen mellan alla* såsom en stigman knacka på partidörrarna. Främlingen har gjort sig påmind även hos statsmakterna. Dessa ha gläntat för honom i entréerna. Slikt tillmötesgående från regeringen och riksdagen finner svenska folkets flertal tacknämligt.

Sålunda har även i år gnuggats i ögonen för ett uppvaknande ur *den gamla ovänskan mellan land och stad*. Det härskande stads- och industrifolket börjar ana egen ofärd genom kraven på billiga livsmedel utan hänsyn till jordbrukarens produktionskostnader. Industriens stigande högkonjunkturer genom idog konkurrens eller beställningar av krigsmateriel för den allmänna upprustningen slockna förr eller senare som ett fyrverkeri i tomma luften. Storstädernas lockelser äro icke heller någon ovanskelig grundval. Vetenskapen har i dagarna till och med publicerat, att det ligger mera allvar hos landsbygdens ungdom än hos stadssamhällellenas. Den senare är dock stor i sin stormande självbevarelse att söka vederkvickelse på lediga stunder bland landsbygdens åkrar, ängar, skogar, berg och vatten. Naturen och moderneringen äro tydligen fortfarande den fasta klippan i folkhavet.

Det reser sig vidare i tiden en undran, om alla yrkesklassers mobilisering till strid, avgrunden mellan arbetsgivare och löntagare, lockouter och strejker, maskinkulturen med undanträngande av medelklassens hantverk m. m. dylikt äro en odödlig rättsordning i styrelseformerna för individen, hemmet, landet och mänskligheten.

Ur detta kaos, herr talman, sprang nämligen fram som ett varsel frågan om tredje mans rätt i strider på arbetsmarknaden, men frågan föll ödesbestämt framåt.

Bakom tryckfrihetens nedsjunkande till ett privilegium för tidningsföretag och bokförlag utan skydd för angripna, misstolkade och nedsvärtade, ruvar ock, herr talman, en tredjemansfråga. Även den föll i år i riksdagen, men framåt.

Ett tredje exempel bland många är arrendators- och torparklassens ouppfyllda gamla och nya rättskrav. Likaså ett effektivt fulländande av ofullständiga jordbruk i samband med förekommande av nya ofullständiga jordbruk genom nya olämpliga avstyckningar. Bakom dessa två agrarreformer stå två stora jordbrukargrupper. De äro orepresenterade och förbisedda av statsmakterna, ja, till och med av de besuttna jordbrukarnas bondeförbund. Från skilda håll framfördes även denna tredjemansfråga till årets riksdag. Den mönstrade betydande minoriteter i kamrarna. Frågan föll således framåt även här.

Beträffande vår utrikespolitik står den i dag ostridigt inför prövningar. Moder Svea kan väl icke, herr talman, slå sig till ro med sin forna neutralitetspolitik. Hon har ju ock åtagit sig att vara med i skapandet av en bättre värld. Det ofantliga misslyckandet hitintills beror på våra vanliga undanflykter från grunderna av tingen. Man kan icke avskaffa ofred och rustningar med bibehållandet av deras orsaker. Annexionspolitiken, nationaliteternas självbestämmanderätt, kontrollerad folkomröstning för dess utövning, språkförbistring, nedblickandet på de färgade raserna, överbefolkning, stormakternas vanskligheter i allmänhet stå vid sidan av den ekonomiska konkur-

rensen — trots den europeiska pacifismens nämnda synvilla — främst på dagordningen.

Herr talman! Mångenstädes inom landet frågar man sig därför, om tiden nu ej bör vara inne för Sverige att i samförstånd med övriga skandinaviska länder beflita sig om en ny utrikespolitik. Diskussion om förenämnda kardinalfrågor bör ej fortfarande få alldeles hållas utanför det stora spelet. Sveriges plikt är väl dessutom att oförbehållsamt resa sig mot äventyr för småstaters självständighet. Sådant äventyr synes nu föreligga för Abessinien, Memelområdet och Sönderjylland. Detta utesluter icke fogligt hänsynstagande till stormakters begripliga vanskligheter.

Våra regeringar ha visat föga intresse för organiserandet av omedelbart samarbete med riksdagen i utrikespolitiska programfrågor. Årets riksdag bär även vittnesbörd därom. Riksdagen har ock sin skuld därtill. Droppen urholkar emellertid klippan, herr talman. Tidens allvar kan icke gå oss förbi.

Ett närproblem för Sverige är samförståndet med våra baltiska grannar på andra sidan havet, med vilka vi blandat blod under årtusenden. År 1920 begärde de genom kriget befriade fem ostbaltiska staterna ett samråd med skandinaverna. Inbjudningen avböjdes. Nu har saken åter gjort sig påmind i diskussionerna och därefter omsider i personliga närmanden.

År 1934 kom Lettlands utrikesminister på eget initiativ till Stockholm på officiell visit. År 1935 kom på inbjudan från svenska regeringen Estlands utrikesminister på ett officiellt besök i Stockholm, vilket föregicks av enskild visit av Estlands förutvarande president.

Litauen har hållits något på sidan. Landet var ej tidigare förenat med Sverige. Dess konflikter med Polen samt utsatta inställning till Tyskland ha kanske ock manat till en viss försiktighet. Så kom nyligen den svenska regeringens officiella inbjudning även till Litauens utrikesminister. Detta var väl det betydelsefullaste steget hitintills från svensk regering för väst- och ostbaltiskt närmande.

Polens dokumenterade intresse för ett samförstånd med Sverige och övriga Baltikum kom samtidigt till uttryck i den polske undervisningsministerns inbjudan till den svenske ecklesiastikministern för rådslag om kulturellt samarbete.

Med Finland ha mångahanda officiella sammanträffanden ägt rum.

Väl har i de officiella talen förmärkts, att från svensk sida ordats om kulturellt och ekonomiskt samarbete och på den andra sidan om samverkan i allmänhet, således även för världspolitikens ideella problem. En växelverkan är emellertid nu i gång. Det ena kommer att giva det andra.

Med dessa erinringar om det avslutade riksmötets upplevelser och perspektiv i vissa brännbara frågor tillåter jag mig till sist, herr talman, att å kammarens vägnar uttala i vänskap vår tillit till Eder oväldiga ledning av våra förhandlingar. Vi glädja oss över, att Ni återvunnit hälsa efter sjukdomen, och hoppas att även vid nästa riksmöte Edert fridsälla sinnelag skall få över-skugga våra bemödanden.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl.* 11.20 f. m.

In fidem
G. H. Berggren.
